

УДК 378.635.174 (477)(043.5)

Задорожна М.В.,

аспірантка Харківського національного університету внутрішніх справ, margo.zakabluk@ukr.net

Україна, м. Харків

КРИТЕРІЇ СФОРМОВАНOSTІ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ

У статті представлено критерії та показники сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів поліції, їх методи діагностики. Виділено чотири основні критерії – когнітивний, комунікативний, операційний, особистісний. Проведено теоретичний аналіз кожного із критеріїв. Акцентовується увага на особливостях формування професійної компетентності та професійно значущих якостей майбутніх офіцерів поліції у процесі вивчення фахових дисциплін. Представлено теоретичний аналіз поняття «критеріїв», «професійна компетентність», розкрито зміст головних понять і термінів цієї проблеми. Виділено вимоги до критеріїв сформованості підготовки дільничного офіцера поліції.

Ключові слова: критерії сформованості, професійно значущі якості, професійна компетентність, рівні та показники сформованості.

Постановка проблеми. Інтеграція вітчизняної освіти до європейського навчального простору передбачає вдосконалення та адаптацію виховного процесу, врахування критеріїв і стандартів вищої школи європейських країн.

Необхідно наголосити, що особливість професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів визначається специфічними умовами діяльності даної сфери і виражається в високій правовій культурі юридичного працівника цієї сфери.

Дільничний офіцер поліції – це посадова особа органів Національної поліції, на яку покладено виконання завдань служби дільничних офіцерів поліції та яку наділено повноваженнями відповідно до законодавства. Професійну діяльність дільничних офіцерів поліції можна розглядати як сукупність здійснюваних ним функцій і видів робіт, спрямованих на боротьбу із злочинністю та правопорушеннями, забезпечення правопорядку на адміністративній дільниці за допомогою певних методів і засобів. Професійна компетентність дільничного офіцера поліції передбачає ефективне виконання професійних функцій, які визначені Наказом № 650 від 28.07.2017 року, а саме:

1) діяльність, що ґрунтується на принципі взаємодії з населенням на засадах партнерства та має на меті співпрацю з громадянами, громадськими організаціями, установами, підприємствами різних форм власності;

2) взаємодія з органами державної влади та місцевого самоврядування, населенням й утвореними відповідно до чинного законодавства громадськими формуваннями з охорони громадського порядку;

3) виконання завдань, спрямованих на дотримання прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;

4) ужиття заходів для взяття на облік осіб, щодо яких здійснюється превентивна робота, підтримання в актуальному стані єдиної інформаційної системи Національної поліції;

5) співпраця з групами реагування патрульної поліції (далі – ГРПП) щодо застосування превентивних заходів стосовно осіб, які схильні до вчинення правопорушень та/або перебувають на превентивних обліках поліції;

6) підтримання професійного рівня шляхом навчання в системі службової підготовки та самопідготовки [1].

Метою статті є конкретизація критеріїв сформованості фахової компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції.

Виклад основного матеріалу. Професійна діяльність поліцейського – широка галузь трудової діяльності, яка вимагає юридичних знань і навичок, необхідних для виконання вище зазначених професійних функцій у сфері захисту прав і свобод громадян. Особливістю професійної діяльності майбутніх дільничних офіцерів поліції є виконання службових задач в складних (іноді – екстремальних) умовах, перебування у злочинному середовищі, затримання озброєних злочинців. Ефективне виконання значної кількості професійних функцій та складність умов професійної діяльності вимагає відповідної професійної освіти.

Освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності громади, який відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства. Освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені [2].

Отже, завданням модернізованої вищої школи є створення таких педагогічних умов, в яких студент (курсант) зможе проявити себе не лише інтелектуально та пізнавально-активним, а й сприятиме формуванню у нього професійно важливих якостей та професійної компетентності.

Під професійною компетентністю майбутніх офіцерів поліції розуміємо сукупність знань, вмінь, навичок, способів діяльності, професійно значущих психологічних якостей, необхідних фахівцю для здійснення ефективної професійної діяльності.

У структурі професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції виокремлено такі компоненти:

– знанієво-термінологічний (знання, отримані в процесі вивчення фахових дисциплін, знання професійної юридичної термінології, знання нормативної бази,

знання стандартів і структури превентивної діяльності та ін.);

– особистісний (висока працездатність й відповідальність, дисциплінованість та пунктуальність; наполегливість та витриманість, уміння професійно мислити, уміння установлювати й підтримувати психологічний контакт, наявність професійної мотивації, уміння психологічно стимулювати комунікативну активність партнерів)

– операційний (уміння застосовувати на практиці нормативно-правову базу, складати необхідні адміністративно-процесуальні та кримінально-процесуальні документи, аналізувати й готувати організаційно-розпорядчі документи, складати організаційно-розпорядчі документи, розвиток у співробітників теоретичних знань і практичних навичок в організації та управлінні діями елементів у спеціальній операції, використання маневру силами і засобами під час проведення спеціальних операцій, а також оволодіння методикою управління цими силами).

Питання визначення критеріїв, показників та рівнів ефективності професійної діяльності представників різних професій розглядали в своїх дослідженнях Л. Бурдейна, О. Вишневська, Н. Замкова, Н. Кожем'якіна, Н. Логутіна, С. Савченко, С. Тарасова, Н. Чабан, В. Черевко та інші.

В академічному словнику української мови поняття «критерій» визначено як підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило [3].

С. Гончаренко у педагогічному словнику роз'яснює поняття критерій, як (від. гр. засіб, переконання, мірило – показники, що поєднують у собі методи розрахунку, теоретичну модель розподілу і правила прийняття рішень про правдоподібність нульової або однієї з альтернативних гіпотез) [4].

С. Савченко [5] характеризує критерій як ознаку, на основі якої здійснюється оцінка, визначення чогось; судження, оцінки якогось явища, а під показниками – ступінь її прояву, за яким можна судити про її сформованість і розвиток.

У загальному вигляді критерій – це важлива і визначальна ознака, яка характеризує якісні аспекти явища, його сутність. Аналізуючи вищевикладене, ми дійшли висновку, що критерій – це набір ознак та властивостей явища, процесу, діяльності, які дають змогу оцінити його стан, рівень розвитку та функціонування.

У дослідженні Т. Трегубенко [6], яка досліджувала формування професійної компетентності майбутніх офіцерів поліції у процесі фахової підготовки, виокремила мотиваційний, поведінковий і когнітивний критерії.

Л. Криворучко визначила наступні критерії сформованості професійної придатності майбутніх працівників органів внутрішніх справ до професійної діяльності: когнітивний, мотиваційний, вольовий, типологічний, регулятивний [7].

На основі проведеного аналізу наукових досліджень, до критеріїв сформованості фахової компетентності майбутніх офіцерів поліції доцільно віднести: когнітивний, комунікативний, операційний, особистісний.

Когнітивний критерій – характеризує володіння системою загальнонаукових, психологічних, соціально-педагогічних та інших спеціально-професійних знань, які необхідні майбутньому дільничному офіцеру поліції для реалізації професійних функцій при виконанні службових обов'язків.

Даний критерій характеризує розвиток професійного мислення майбутніх дільничних офіцерів поліції; знання нормативної бази, здатність до засвоєння знань та умінь, здобутих у процесі вивчення фахових дисциплін; уміння вирішувати типові та нестандартні професійні завдання та діяти в нестандартних ситуаціях. Показниками когнітивного критерію обрано засвоєння теоретичних і практичних знань, умінь та навичок. Методами діагностики когнітивного критерію є поточний та підсумковий контроль навчальної успішності, анкетування, спостереження, бесіда, тестування, експертна оцінка.

Комунікативний критерій – дозволяє визначити рівень сформованості у майбутніх дільничних офіцерів поліції вмінь здійснювати професійне спілкування, тобто ефективну взаємодію з різними категоріями осіб, здатність створити майбутніми правоохоронцями такої психологічної атмосфери, яка є найбільш сприятлива у тій чи іншій обстановці. Професійна діяльність поліцейських безпосередньо пов'язана з комунікацією. Показниками комунікативного критерію є уміння адекватно застосовувати прийоми рефлексивного і нерефлексивного слухання, уміння ставити питання; уміння психологічно стимулювати комунікативну активність партнерів; уміння психологічно правильно, ситуативно обумовлено, відповідно до субординації вступати у спілкування; уміння вирівнювати емоційне напруження у бесіді, долаючи психологічні бар'єри у спілкуванні; уміння сприйняти і зрозуміти те, що співрозмовник навмисно намагається приховати уміння обирати стиль спілкування відповідно до ситуації, прогнозувати реакції партнерів на власні комунікативні дії; уміння висловлюватися логічно і цілісно.

Операційний критерій – даний критерій характеризує володіння майбутнім фахівцем різними професійними діями, уміннями і навичками професійної діяльності. Даний критерій включає дозволяє визначити високий рівень фізичної та вогневої підготовки, уміння складати процесуальні документи, стійку психологічну готовність до виконання службових завдань, вміння аналізувати ситуацію та приймати швидкі, але правильні рішення. Накопичення майбутнім дільничним офіцером поліції практичного досвіду та формування у нього практичних умінь і навичок є необхідною умовою формування професійної компетентності, оскільки її розвиток відбувається при аналізі особистої діяльності, вчинків, поведінки. Операційний критерій характеризується вмінням майбутнього офіцера інтегрувати набуті вміння, знання та навички в обраній професії для ефективного виконання поставлених перед ним задач.

Показниками операційного критерію є уміння застосовувати знання при вирішенні ситуацій професійного змісту, спостереження, експертна оцінка, самооцінка.

Особистісний критерій – передбачає визначення сформованості професійно важливих якостей особистості та мотивації професійної діяльності, які впливають на якість виконання та результат професійної діяльності. Показниками цього критерію є рівень сформованості професійно значущих якостей, а саме висока працездатність, відповідальність, дисциплінованість, пунктуальність, доброзичливість, уміння професійно мислити, гнучкість мислення, спостережливість, витриманість, врівноваженість; усвідомлення значущості своєї

діяльності; прагнення до підвищення професійної компетентності, самореалізації та саморозвитку. Оцінка професійно важливих якостей майбутніх дільничних офіцерів поліції визначає ступінь сформованості професійної компетентності: це готовність до виконання професійних завдань, прогнозування майбутнього застосування необхідних їм навичок та здібностей, використання тактично-спеціальних навичок, здатності реалізовувати отримані знання та вміння, які необхідні в процесі професійної діяльності. Засобами діагностики виступають спостереження, анкетування, самозвіти, експертна оцінка, психологічне тестування.

Кожен із зазначених критеріїв має показники, тобто, комунікативний критерій передбачає у своєму складі такі показники як вміння здійснювати професійне спілкування, ефективну взаємодію з різними категоріями осіб, здатність створити необхідну психологічну атмосферу. Показниками когнітивного критерію нами обрано оволодіння правовими, психолого-педагогічними та ін. знаннями професійного спрямування. Сукупність фахових умінь та навичок, а також умінь інтегрувати ці навички в професійній діяльності – це показники операційного критерію. Сформованість у майбутніх офіцерів поліції у процесі вивчення фахових дисциплін, формування професійно значущих якостей, установки на самоаналіз та адекватної самооцінки доцільно обрати у якості показнику особистісного критерію.

До професійно важливих якостей, які становлять основу професійної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності, можна, на нашу думку, віднести наступні: психічна стійкість, цілеспрямованість, наполегливість, врівноваженість, впевненість у собі тощо.

В. Андросюк у своєму дослідженні наголошує на тому, що моральні якості майбутніх правоохоронців – це стійкі риси свідомості й поведінки, які є результатом усвідомлення ними власних мотивів і вироблення відповідних способів професійної діяльності [8]. На думку автора, наявність у майбутнього офіцера поліції високих моральних якостей є показником рівня його загального розвитку та професійної придатності до виконання службових обов'язків.

Висновки. Узагальнюючи вище викладене можна стверджувати, що обрані нами критерії дозволяють визначити сформованість професійної компетентності майбутніх офіцерів поліції та проаналізувати їх професійну готовність до обраної професії. Таким чином, головною метою вищої школи сьогодення має бути підготовка офіцерів поліції, не лише як юристів, а й

як особистостей, професіоналів. Необхідно наголосити, що специфікою їх професійної діяльності є виконання службових задач в екстремальних умовах, перебування у злочинному середовищі, затримання озброєних злочинців, що в свою чергу потребує сформованості теоретичних та практичних умінь та навичок.

Література

1. Наказ МВС № 650 від 28.07.2017 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції».
2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. // Освіта України. від 17.04.202 року. Загальні положення.
3. Академічний словник української мови / Том 4, 1973р. – С.349.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник, Київ, 1997. с.351.
5. Савченко С.В. Науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді у поза навчальній діяльності в умовах регіонального освітнього простору: автореф. дис... доктора пед. наук; спец. 13.00.05. Луганськ, 2004. 43с.
6. Трегубенко Т.В. Формування професійної компетентності майбутніх дільничних інспекторів міліції у процесі фахової підготовки: автореф. дис... канд. пед. наук; спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Хмельницький, 2011. 5-6 с.
7. Криворучко Л.С. Удосконалення професійної підготовки працівників ОВС до дії в екстремальних умовах. Наше право. 2005. № 4. 102-105 с.
8. Андросюк В.П., Казміренко Л.М., Медведєв В.С. Професійна психологія в ОВС. Київ: КІАВС, 1995. 111 с.

References

1. Nakaz MVS № 650 ot 28.07.2017g. «Proshloye Instruktziya z organizatsiyi dilynichnikh ofitsiriv politzii».
2. Natsional'naya doktrina rozvitki osvzheniya v Ukraine v XXI st. // Osvita Ukraini. - ot 17.04.202 roku. Zagal'ni polozhennya.
3. Akademichniy slovník ukráinsk'koj movi / Tom 4, 1973r. – S. 349.
4. Goncharenko S.U. Ukraíns'kij pedagogičnij slovník.-K., 1997r.-s.351.
5. Savchenko S.V. Naukovo-teoreticheskiye zaseleniya sotsalezny studentov studencheskogo vozrasta v obshezhitii regional'nogo osvuyashcheniya prostory: Avtoreferat dis. ... Doktora pedagogicheskikh nauk; 13.00.05 / Lugans'kij natsional'nyy pedagogičnij universitet. – Lugans'k, 2004 r.-s.43.
6. Tregubenko T.V. Formulirovaniye profesional'noy kompetentnosti v sfere obschestvennogo zdoravookhraneniya: Avtoreferat dis. ... Kand.ped.nauk; 13.0.04 / Teoriya i metodika profesional'nogo osvzheniya / T.V.Tregubenko. - Kfemel'nitskij, 2011r.- s. 5-6.
7. Krivoruchko L.S. Udoshkonalennya profesional'noy podgotovki pratsivnikiv OVS do dnya v ekstremal'nykh umovakh / L.S. Krivoruchko // Nashe pravo.- 2005 r.- № 4.- s.102-105.
8. Profesiynna psikhologiya v OVS: kurs lektsiy / V.G. Androsyuk, L.I. Kazmirenko, G.O. Yukhmovets', V.S. Medvedev.-K., 1995- s.111.

Zadorozhna M.V.,

graduate student Kharkov National University of Internal Affairs, margo.zakabluk@ukr.net

Ukraine, Kharkiv

CRITERIA OF FORMATION OF FUTURE PROFESSIONAL COMPETENCE POLICE OFFICERS

The article presents the criteria and indicators of the professional competence of future police officers, their methods of diagnosis. There are four main criteria – cognitive, communicative, operational, and personal. A theoretical analysis of each of the criteria has been carried out. Emphasis is placed on the peculiarities of the formation of professional competence and professionally significant qualities of future police officers in the process of study of professional disciplines. Theoretical analysis of the concept of «criteria», «professional competence» is presented, the content of the main concepts and terms of this problem is revealed. Requirements for the criteria of formation of police officer's police training have been highlighted.

Key words: district police officer, professionally significant qualities, psychological preparation, teaching preparation.